

Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers

GEWONE ZITTING 1992-1993 (*)

13 MEI 1993

WETSVOORSTEL

**om het beleid inzake
ontwikkelingssamenwerking te
toetsen aan de eerbied voor
de Rechten van de mens**

VERSLAG

**NAMENS DE COMMISSIE VOOR DE
BUITENLANDSE BETREKKINGEN (1)**

**UITGEBRACHT DOOR
DE HEER VAN der MAELEN**

DAMES EN HEREN,

De Commissie voor de Buitenlandse Betrekkingen heeft dit wetsvoorstel tijdens haar vergaderingen van 21 april en 5 mei 1993 besproken.

(1) Samenstelling van de Commissie :

Voorzitter : de heer Nothomb.

A. — Vaste leden :

C.V.P. HH. Cauwenberghs, Eyskens, Sarens, Van Hecke, Van Peel.
P.S. HH. Collart, Harmegnies (Y.), Janssens, Mevr. Lizin.
V.L.D. HH. Cortois, Kempinaire, Mevr. Neyts-Uyttebroeck.
S.P. HH. Sleetckx, Van der Maelen, Van der Sande.
P.R.L. HH. Damseaux, Gol.
P.S.C. HH. Gehlen, Nothomb.
Ecolo/ Agalev Mevr. Aelvoet, H. Winkel.
Vl. H. Annemans.
Blok
V.U. H. Van Grembergen.

B. — Plaatsvervangers :

HH. De Clerck, De Keersmaeker, Dupré, Ghesquière, Tant, Taylor.
HH. Burgeon (W.), Féaux, Gilles, Harmegnies (M.), Mayeur.
HH. Beysen, Chevalier, Ramoudt, Verhofstadt.
HH. De Bremaeker, De Mol, Hostekint, Peeters (J.).
HH. De Decker, Duquesne, Kubla.
HH. Beaufays, Grimberghs, Thisen.
HH. Morael, Van Dienderen, Viseur.
HH. Van Hauthem, Van Nieuwenhuysen.
HH. Candries, Caudron.

Zie :

- 330 - 91 / 92 (B.Z.) :

— N° 1 : Wetsvoorstel van de heer Vanvelthoven.

(*) Tweede zitting van de 48e zittingsperiode.

Chambre des Représentants de Belgique

SESSION ORDINAIRE 1992-1993 (*)

13 MAI 1993

PROPOSITION DE LOI

**relative à l'évaluation
de la politique de coopération
au développement en fonction
du respect des droits de l'homme**

RAPPORT

**FAIT AU NOM DE LA COMMISSION DES
RELATIONS EXTERIEURES (1)**

**PAR
M. VAN der MAELEN**

MESDAMES, MESSIEURS,

La présente proposition de loi a été examinée par la Commission des Relations extérieures lors de ses réunions des 21 avril et 5 mai 1993.

(1) Composition de la Commission :

Président : M. Nothomb.

A. — Titulaires :

C.V.P. MM. Cauwenberghs, Eyskens, Sarens, Van Hecke, Van Peel.
P.S. MM. Collart, Harmegnies (Y.), Janssens, Mme Lizin.
V.L.D. MM. Cortois, Kempinaire, Mme Neyts-Uyttebroeck.
S.P. MM. Sleetckx, Van der Maelen, Van der Sande.
P.R.L. MM. Damseaux, Gol.
P.S.C. MM. Gehlen, Nothomb.
Ecolo/ Agalev Mme Aelvoet, M. Winkel.
Vl. M. Annemans.
Blok
V.U. M. Van Grembergen.

B. — Suppléants :

MM. De Clerck, De Keersmaeker, Dupré, Ghesquière, Tant, Taylor.
MM. Burgeon (W.), Féaux, Gilles, Harmegnies (M.), Mayeur.
MM. Beysen, Chevalier, Ramoudt, Verhofstadt.
MM. De Bremaeker, De Mol, Hostekint, Peeters (J.).
MM. De Decker, Duquesne, Kubla.
MM. Beaufays, Grimberghs, Thisen.
MM. Morael, Van Dienderen, Viseur.
MM. Van Hauthem, Van Nieuwenhuysen.
MM. Candries, Caudron.

Voir :

- 330 - 91 / 92 (S.E.) :

— N° 1 : Proposition de loi de M. Vanvelthoven.

(*) Deuxième session de la 48e législature.

I. — INLEIDING DOOR DE INDIENER

Met dit wetsvoorstel wordt beoogd ertoe te komen dat het Belgische beleid inzake ontwikkelingssamenwerking voortaan wordt getoetst aan de eerbiediging van de rechten van de mens, en dat beide concepten aan elkaar worden gekoppeld.

Daartoe wordt de regering twee verplichtingen opgelegd :

- de uitwerking van een algemene beleidsnota waarin de algemene beleidsprincipes worden geschetst in navolging van hetgeen al in een aantal andere landen geschiedt;

- de opstelling van een jaarverslag inzake de eerbiediging van de rechten van de mens in ieder van de landen waarmee België een algemene overeenkomst inzake ontwikkelingssamenwerking heeft gesloten. Dat verslag moet vóór 31 maart van het volgende jaar aan de bevoegde commissies van Kamer en Senaat worden voorgelegd.

Bij de bepaling van het beleid inzake ontwikkelingssamenwerking moet rekening worden gehouden met de aldus naar voren gekomen opmerkingen, zonder dat negatieve beleidsconclusies noodzakelijkerwijze tot een vermindering, of zelfs stopzetting van de ontwikkelingshulp hoeven te leiden. Veeleer dan de bevolking, die al het slachtoffer van de schendingen van de mensenrechten is, te bestraffen, dient België uiting te geven aan zijn wantrouwen ten aanzien van de nationale autoriteiten die deze rechten schenden. Daartoe moet ons land de ontwikkelingshulp via andere kanalen dan de betrokken nationale overheid verlenen.

Dit voorstel is dan ook gematigd in zijn opzet en is ontleend aan soortgelijke initiatieven die in het buitenland of door internationale fora zijn genomen. In dat verband kan worden verwezen naar de verslagen die jaarlijks in de Verenigde Staten worden uitgebracht, of naar de resolutie die de Raad van de Ministers van Ontwikkelingssamenwerking van de Europese Gemeenschap op 28 november 1991 heeft aangenomen.

De NGO's, belangrijke partners in de ontwikkelingssamenwerking, zijn over het algemeen voorstander van een dergelijke benadering.

Het zou tot slot zeer wenselijk zijn, mocht België wetsbepalingen terzake goedkeuren voor de opening van de tweede Wereldconferentie over de mensenrechten, die van 14 tot 25 juni 1993 doorgaat in Wenen.

II. — ALGEMENE BESPREKING

De staatssecretaris voor Ontwikkelingssamenwerking verklaart dat het wetsvoorstel beantwoordt aan de beleidslijn die de regering van nu af aan volgt. Dit beleid houdt rekening met de resoluties die werden geformuleerd tijdens de Europese Raad van minis-

I. — EXPOSE INTRODUCTIF DE L'AUTEUR

Le but poursuivi à travers la présente proposition est de faire en sorte que la politique menée par la Belgique en matière de coopération au développement soit dorénavant examinée en fonction du respect des droits de l'homme et qu'un lien soit ainsi établi entre les deux concepts.

Pour ce faire, deux démarches seraient prescrites au gouvernement :

- l'établissement d'une note de politique générale esbossant les principes qui seront suivis, à l'instar de ce qui existe déjà dans plusieurs autres pays;

- la rédaction d'un rapport annuel sur le respect des droits de l'homme dans chacun des pays avec lesquels la Belgique a conclu un accord général de coopération au développement; ce rapport devrait être transmis pour le 31 mars de l'année suivante aux commissions compétentes de la Chambre et du Sénat.

La politique de coopération au développement devra tenir compte des observations ainsi dégagées, sans toutefois que des conclusions politiques négatives ne doivent nécessairement être synonymes d'une réduction, voire d'une interruption de l'aide au développement : plutôt que de pénaliser ainsi une population déjà victime de violations des droits de l'homme, la Belgique pourrait exprimer sa méfiance envers une autorité nationale qui viole ces droits en faisant transiter son aide par d'autres canaux que l'autorité en cause.

La présente proposition se veut donc mesurée. Elle renvoie à des initiatives similaires prises à l'étranger ou dans des enceintes internationales, comme les rapports établis chaque année aux Etats-Unis ou la résolution adoptée par le Conseil européen des ministres de la Coopération au Développement le 28 novembre 1991.

Quant aux ONG, partenaires importants de la coopération au développement, elles sont en général précisément demandeuses d'une telle approche.

Enfin, il serait particulièrement souhaitable que la Belgique puisse avoir adopté des dispositions législatives en cette matière pour l'ouverture de la deuxième Conférence mondiale sur les droits de l'homme, laquelle se tiendra à Vienne du 14 au 25 juin 1993.

II. — DISCUSSION GENERALE

Le secrétaire d'Etat à la Coopération au Développement déclare que la proposition de loi rencontre la ligne de conduite d'ores et déjà adoptée par le gouvernement. Cette politique tient compte des résolutions formulées lors du Conseil européen des ministres de

ters van Ontwikkelingssamenwerking op 28 november 1991 — en aan de basis lagen van de oriëntering, procedures en richtlijnen van de Twaalf op het stuk van ontwikkelingssamenwerking, en hiervoor bijgevolg de referentieteksten zijn —, alsmede met resoluties die werden geformuleerd tijdens de Europese Raad van 18 november 1992.

Op die laatste vergadering, waar een informatie-uitwisseling tussen de Twaalf werd opgezet, heeft België trouwens het voorbeeld gegeven door een rapport in te dienen.

Het Belgische beleid inzake ontwikkelingssamenwerking probeert dus de eerbied voor de mensenrechten zoveel mogelijk op de voorgrond te plaatsen.

Er kan bijgevolg worden gesteld dat het ter bespreking liggende wetsvoorstel ertoe strekt een wetgevend kader te scheppen voor het beleid dat de regering nu al voert.

Een lid is van oordeel dat de algemene criteria voor het beleid inzake ontwikkelingssamenwerking meer zouden moeten omvatten dan uitsluitend het probleem van de mensenrechten.

Hij brengt in herinnering dat hij bij de gedachtenwisseling met de staatssecretaris voor Ontwikkelingssamenwerking tijdens de vergaderingen van de Commissie voor de Buitenlandse Betrekkingen van 22 december 1992, aan de staatssecretaris een omstandige nota heeft overhandigd waarin het standpunt van de CVP-fractie omtrent dit probleem wordt uiteengezet. De CVP-fractie pleit daarin onder meer voor : respect voor de mensenrechten, de indicaties van menselijke ontwikkeling (voorkeur voor minst ontwikkelde landen), een goed beheer en een dalende trend van militaire uitgaven.

De staatssecretaris merkt op dat al die criteria reeds bij het uitstippelen van het beleid door de regering in overweging worden genomen.

Is het echter wel wenselijk ze te formaliseren door ze uitdrukkelijk in een wettelijke bepaling op te nemen ?

Er moet bovendien worden opgemerkt dat in internationale kringen — bijvoorbeeld op Europees niveau — wel rekening wordt gehouden met die criteria, maar dat zij toch anders worden bekeken dan de eerbiediging van de mensenrechten, dat een universeel aandachtspunt is.

De indiener wijst er op dat de tekst van het voorgestelde artikel 4 in feite een antwoord kan bieden op de vraag van de eerste spreker. Dit artikel bepaalt immers dat « elk verslag (...) *minstens* volgende elementen omvat ». De « korte sociaal-economische en politieke situatieschets van het betrokken land », die in het verslag moet voorkomen, zou dan ook probleemloos een analyse naar het goed beheer kunnen omvatten.

Inzake militaire uitgaven kan men zich afvragen of het wel zin heeft ter zake strenge maatstaven aan te leggen.

Een laatste spreker toont zich grotendeels tevreden over de inhoud van het voorstel, en meer in het

la Coopération au Développement du 28 novembre 1991, qui a tracé les orientations, procédures et lignes directives des Douze en matière de coopération au développement et constitue dès lors leur texte de référence, ainsi que lors du Conseil européen du 18 novembre 1992.

Au cours de cette dernière réunion, qui a vu organiser un échange d'informations entre les Douze, la Belgique a d'ailleurs montré l'exemple en déposant un rapport.

La politique menée par la Belgique en matière de coopération tente donc de promouvoir le respect des droits de l'homme de la manière la plus positive possible.

On peut dès lors considérer que la proposition de loi en discussion vise à donner un cadre législatif à une politique d'ores et déjà pratiquée par le gouvernement.

Un membre déclare que les critères généraux pour la politique de coopération au développement devraient être plus larges que la seule question du respect des droits de l'homme.

Il rappelle que, lors de l'échange de vues avec le secrétaire d'Etat à la Coopération au Développement qui a eu lieu lors des réunions de la Commission des Relations extérieures du 22 décembre 1992, il avait soumis au secrétaire d'Etat une note circonstanciée reprenant le point de vue du groupe CVP sur ce problème. Celui-ci insistait pour que l'on tienne compte notamment, outre du respect des droits de l'homme, des indications relatives au développement humain (préférence pour les pays les moins développés), de la qualité de la gestion et d'une diminution des dépenses militaires.

Le secrétaire d'Etat fait observer que tous ces critères sont d'ores et déjà pris en considération par le gouvernement pour établir sa politique.

Est-il toutefois opportun de les formaliser en les énumérant expressément dans une disposition législative ?

Il faut en outre observer que si, dans les milieux internationaux — par exemple à l'échelon européen —, il est tenu compte de ces critères, ces diverses conditions sont cependant considérées différemment du respect des droits de l'homme, lequel fait l'objet d'une attention universelle.

L'auteur souligne que le texte de l'article 4 proposé permet en fait de répondre à la demande du premier intervenant, puisqu'il dispose que « Chacun des rapports (...) comprend *au moins* les éléments suivants ... ». La « brève esquisse de la situation socio-économique et politique du pays concerné » que doit contenir le rapport pourrait dès lors parfaitement comprendre une analyse de la qualité de la gestion.

En ce qui concerne les dépenses militaires, on peut s'interroger sur l'opportunité de fixer de manière rigide des critères en la matière.

Un dernier intervenant marque sa satisfaction globale sur le contenu de la proposition et, plus particu-

bijzonder over de wil van de indianers om de eerbiediging van de mensenrechten positief te benaderen, veeleer dan met sancties te dreigen.

Toch vraagt hij dat ook rekening wordt gehouden met het zelfbeschikkingsrecht van de inheemse volkeren (cf. *infra* de bespreking van artikel 4).

*
* *

Tijdens de vergadering van 24 april wenste de eerste spreker dat de tekst van het voorstel werd geamendeerd, om de door zijn fractie gedane suggesties erin op te nemen.

Op de volgende vergadering van 5 mei kwam het tot een consensus om later een afzonderlijk voorstel in te dienen.

III. — ARTIKELSGEWIJZE BESPREKING EN STEMMINGEN

Artikel 1

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt. Het wordt eenparig aangenomen.

Art. 2

Een lid is van oordeel dat in dit artikel uitdrukkelijk naar de eerbiediging van de rechten van de mens moet worden verwezen.

De indiener wijst erop dat de woorden « de algemene beleidsprincipes (...) met betrekking tot de in *deze wet* geregelde materie » duidelijk aan het opschrift van het wetsvoorstel refereren, dat terzake zeer expliciet is.

Het artikel wordt eenparig aangenomen.

Art. 3

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.

Het wordt eenparig aangenomen.

Art. 4

Een lid is van oordeel dat de voorgestelde tekst een aantal leemten vertoont.

Waarom wordt niet voorzien in de verplichting om op het ogenblik dat de verslagen worden gemaakt, het advies van de in de betrokken landen werkzame NGO's in te winnen? Waarom wordt niet bepaald dat ook het advies van lokale personen of organen moet worden ingewonnen?

lièremment, sur la volonté des auteurs de promouvoir de manière positive le respect des droits de l'homme plutôt que d'utiliser la voie des sanctions.

Il souhaite cependant que soit également pris en compte le droit des peuples indigènes à disposer d'eux-mêmes (voir la discussion de l'article 4 ci-après).

*
* *

Lors de la réunion du 21 avril, le premier intervenant avait souhaité que le texte de la proposition soit amendé de manière à intégrer les suggestions formulées par son groupe.

Lors de la réunion du 5 mai suivant, un consensus s'est dégagé pour préférer le dépôt ultérieur d'une proposition distincte.

III. — DISCUSSION DES ARTICLES ET VOTES

Article 1er

Cet article n'appelle aucune observation. Il est adopté à l'unanimité.

Art. 2

Un membre estime que, dans la formulation de cet article, il devrait être fait expressément référence au respect des droits de l'homme.

L'auteur fait observer que la référence aux « principes généraux de la politique relative à la matière régiee par la *présente loi* » renvoie clairement au titre de la loi en proposition, lequel est tout à fait explicite.

L'article est adopté à l'unanimité.

Art. 3

Cet article n'appelle aucune observation.

Il est adopté à l'unanimité.

Art. 4

Un membre estime que le texte proposé présente un certain nombre de lacunes.

Pourquoi ne pas rendre obligatoire, lors de l'élaboration des rapports, la consultation des ONG impliquées dans les pays concernés? De même, pourquoi ne pas prévoir que l'avis de personnes ou d'organismes locaux doive également être demandé?

De door de indieners van het wetsvoorstel vereiste verslagen zijn een evaluatie *a posteriori*. Is het dan niet noodzakelijk om studies te laten verrichten voordat de projecten worden uitgevoerd? Op die manier zou rekening kunnen worden gehouden met het fundamentele recht om zijn cultuur te belijden, zijn taal te gebruiken, ... (zie tevens de meer algemene opmerking van dezelfde spreker tijdens de algemene bespreking inzake de rechten van de inheemse volkeren).

Invoering van de verplichting tot het vragen van adviezen?

Tegen het voorstel van de eerste spreker om de regering ertoe te verplichten wanneer de verslagen worden opgesteld het advies van een aantal personen of instellingen in te winnen, worden de volgende argumenten ingebracht:

— *De indiener van het voorstel, andere sprekers en de staatssecretaris* beklemtonen de politieke verantwoordelijkheid van zowel de regering als het parlement. Het is uiteraard wenselijk dat de regering zoveel mogelijk uiteenlopende bronnen raadpleegt. Niettemin moet zij de verantwoordelijkheid dragen voor de wijze waarop het verslag wordt opgesteld. Ofschoon in artikel 4 het schema voor de redactie van het verslag wordt vastgesteld, is het niet aangewezen om in de wet tevens de wijze van rapportage op te nemen. Het parlement moet het ingediende verslag zelf beoordelen en de minister om uitleg vragen, mocht het van oordeel zijn dat het verslag niet objectief is.

— *De indiener* wijst op het gevaar dat dergelijke preciseringen in de wettekst als limitatief zouden overkomen.

De staatssecretaris maakt de leden attent op het streven naar autonomie bij de NGO's.

Hoewel de regering bij het opstellen van de verslagen het standpunt van die organisaties niet wil negeren, verdient het wellicht de voorkeur dat men zou kunnen beschikken over verslagen die zonder enige inmenging van buitenaf werden opgemaakt door NGO's, waarvan sommige ten andere reeds dergelijke verslagen publiceren.

De eerste spreker kan wel aannemen dat de minister zich niet aan een nauwkeurig omschreven procedure dient te houden, wat niet wegneemt dat de verslagen die door de regering aan het parlement overgezonden worden toch duidelijk gewag zouden moeten maken van de geraadpleegde bronnen.

Een aantal andere leden acht het helemaal niet opportuun om een dergelijke bepaling in de wet op te nemen aangezien de geraadpleegde bronnen van vertrouwelijke aard kunnen zijn.

De staatssecretaris legt de nadruk op het belang van de persoonlijke contacten die door de afdelingen voor ontwikkelingssamenwerking gelegd worden en op grond waarvan zij het ABOS voorlichten.

Alors que les rapports requis par les auteurs de la proposition représentent une évaluation *a posteriori*, n'est-il pas indispensable d'imposer également des études préalables à la mise en œuvre de projets? Serait ainsi pris en compte le droit fondamental à pratiquer sa culture, sa langue ... (voir également la remarque plus globale du même intervenant dans la discussion générale sur les droits des peuples indigènes).

Prescrire des demandes d'avis?

Contre la suggestion du premier intervenant d'imposer au gouvernement de recueillir l'avis d'un certain nombre de personnes ou d'institutions dans le cadre de l'élaboration des rapports, sont développés les arguments suivants:

— *L'auteur de la proposition, d'autres intervenants et le Secrétaire d'Etat* insistent sur la responsabilité politique respective du gouvernement et du Parlement. Certes, il est souhaitable que le gouvernement recoure à des sources le plus diversifiées possible, mais le mode d'élaboration du rapport doit rester sa responsabilité. L'article 4 fixe le schéma selon lequel le rapport devra être rédigé, mais il serait inopportun de régler dans la loi le mode d'élaboration lui-même. Il appartiendra au Parlement de juger le rapport qui lui est transmis et, si celui-ci ne lui paraît pas objectif, de demander des explications au Ministre.

— *L'auteur* attire l'attention sur le danger que, si l'on introduit de telles précisions dans le texte de la loi, leur énumération apparaisse limitative.

— *Le Secrétaire d'Etat* attire l'attention sur le souci d'autonomie des ONG.

Lors de la rédaction des rapports, le Gouvernement n'ignorera pas le point de vue de celles-ci, mais il peut être préférable de disposer par ailleurs de rapports établis par des ONG de manière tout à fait indépendante. Certaines d'entre elles publient d'ailleurs déjà de tels rapports.

Le premier intervenant déclare pouvoir admettre que le Ministre ne soit pas tenu à une procédure précise, mais souhaiter que les rapports communiqués par le Gouvernement au Parlement fassent clairement état des sources consultées.

Les autres intervenants dans la discussion attirent l'attention sur l'inopportunité d'inscrire une telle stipulation dans la loi. Les sources consultées peuvent en effet l'avoir été de façon confidentielle.

Le Secrétaire d'Etat souligne l'importance qu'ont précisément les contacts personnels dans l'information que les sections de coopération transmettent à l'AGCD.

Voorts heeft hij er geen bezwaar tegen dat de voor het parlement bestemde verslagen een lijst van de geraadpleegde publikaties en organisaties bevatten.

Worden de rechten van de inheemse bevolking niet genegeerd ?

De overige leden die het woord hebben genomen en de staatssecretaris zijn niet te vinden voor de suggestie van de eerste spreker om uitdrukkelijk te bepalen dat de verslagen onder meer de toestand van de inheemse bevolking zouden inschatten. Zij achten het integendeel noodzakelijk om in dat verband naar een internationaal vastgesteld kader te verwijzen.

In het ter bespreking liggende voorstel is die methode gebruikt, want de indianen ervan hebben het uitgewerkt op basis van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten dat door de algemene vergadering van de Verenigde Naties op 16 december 1966 werd aangenomen en door België op 21 april 1983 werd bekrachtigd (cf. Stuk n° 1201/1-89/90, blz. 2).

Omtrent het begrip « inheemse volkeren » en hun rechten wordt daarentegen nog altijd druk gediscussieerd in het kader van de Verenigde Naties.

Er dient rekening te worden gehouden met het evolutieve aspect van bepaalde toestanden

De staatssecretaris en alle leden die tijdens het debat het woord namen, hebben erop gewezen dat er absoluut rekening mee moet worden gehouden dat bepaalde toestanden vatbaar zijn voor wijzigingen en dat degenen die verslagen opstellen waarin die toestanden geëvalueerd worden, zich niet mogen blindstaren op momentopnamen. Voorts moet worden aangegeven of die toestand zich in positieve zin ontwikkeld heeft dan wel of men erop achteruit is gegaan.

De indiener van het voorstel merkt op dat er in de toelichting bij dat voorstel duidelijk op gewezen wordt hoe belangrijk het is dat degenen die de verslagen opmaken oog zouden hebben voor de evolutieve dimensie van bepaalde situaties (cf. Stuk n° 1201/1-89/90, blz. 5).

*
* *

Het artikel wordt eenparig aangenomen.

Art. 5

Een lid merkt op dat enerzijds tijdens het debat de nadruk gelegd werd op een positieve benadering, maar dat anderzijds de laatste paragraaf van de toelichting bij het voorstel met die goede bedoelingen in tegenspraak lijkt te zijn.

Pour le surplus, il n'a pas d'objection à ce que les rapports qui devront être communiqués au Parlement comprennent une liste des publications et organisations consultées.

Référence aux droits des peuples indigènes ?

Contre la suggestion du premier intervenant de prévoir expressément que les rapports contiennent une évaluation de la situation des peuples indigènes, *les autres intervenants et le Secrétaire d'Etat* mettent en avant la nécessité de se référer à un cadre fixé sur le plan international.

C'est le cas de la proposition en discussion, que ses auteurs ont élaborée sur la base du pacte international relatif aux droits civils et politiques, adopté par l'Assemblée générale des Nations Unies le 16 décembre 1966 et ratifié par la Belgique le 21 avril 1983 (cf. Doc. n° 1201/1-89/90, p. 2).

La notion de « peuples indigènes » et de leurs droits fait par contre toujours l'objet d'intenses discussions dans le cadre des Nations Unies.

La nécessité de prendre en compte l'aspect évolutif

Tous les membres qui sont intervenus dans la discussion, ainsi que *le Secrétaire d'Etat* soulignent combien il est important que soient prises en compte les évolutions. Il serait vain que les évaluations contenues dans les rapports soient focalisées sur la constatation d'une situation à un moment donné. Il convient qu'il soit également indiqué si cette situation représente une amélioration ou une détérioration.

L'auteur fait observer que les développements de la proposition indiquent clairement l'importance de la dimension évolutive dans l'établissement du rapport (cf. Doc. n° 1201/1-89/90, p. 5).

*
* *

L'article est adopté à l'unanimité.

Art. 5

Un membre fait observer que, alors que la nécessité d'une approche positive a été mise en avant durant la présente discussion, cette volonté semble contredite par le dernier paragraphe des développements de la proposition.

Zijn de bewoordingen van die laatste paragraaf niet te lapidair ?

De indiener bevestigt dat het niet in de bedoeling van de ondertekenaars ligt om een abrupt verband te leggen tussen ontwikkelingssamenwerking en de eerbiediging van de mensenrechten.

Het artikel wordt eenparig aangenomen.

*
* *

Het gehele voorstel wordt eveneens eenparig aangenomen.

De Rapporteur,

De Voorzitter a.i.,

D. VAN der MAELEN

A. KEMPINAIRE

La formulation de ce paragraphe n'est-elle pas trop lapidaire ?

L'auteur confirme que l'intention des signataires n'est pas d'établir entre l'aide au développement et le respect des droits de l'homme une liaison abrupte.

L'article est adopté à l'unanimité.

*
* *

L'ensemble est également adopté à l'unanimité.

Le Rapporteur,

Le Président a.i.,

D. VAN der MAELEN

A. KEMPINAIRE